



ГАРМОНІЗАЦІЯ ІНТЕРЕСІВ УЧАСНИКІВ ЕКОЛОГО- ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН У ПРОЦЕСІ ЇХ РЕГУЛЮВАННЯ

Гончаров Юрій

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту,
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Артюшок Костянтин

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та фінансів,
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна*

Стрімкий економічний розвиток, особливо у ХХ столітті, призвів до появи та поширення багатьох негативних екологічних явищ, таких як забруднення й деградація природного середовища, незворотні зміни у екосистемах, погіршення якості життя людини, виснаження природних ресурсів. Водночас у суспільстві постійно зростають соціальні очікування щодо якості навколишнього природного середовища як простору, в якому існує людина та де здійснює свою господарську діяльність. Протягом останніх декількох десятиків років суспільний дискурс щодо регулювання еколого-економічних відносин відбувається з погляду відповідальності перед майбутніми поколіннями у контексті концепції сталого розвитку [1]. Процеси суспільного відтворення відбуваються у природному середовищі, використовуючи його ресурси, а ринок не здатен сформувати механізми, які б обмежували негативні наслідки цієї діяльності та врахували б інтереси усіх учасників еколого-економічних відносин, як з точки зору масштабів залучення до процесу суспільного відтворення природних ресурсів, так і з погляду гарантування отримання людьми високоякісних суспільних благ від природного середовища.

Наростання проблем у сфері господарського використання ресурсів навколишнього природного середовища зумовило необхідність активних дій держави у сфері регулювання еколого-економічних відносин. На думку У.Ф. Самуельсона, С.Г. Маркса та Дж.Л. Загорського, мікроекономічна роль держави зводиться, перш за все, до виконання двох основних функцій:

1) регулювання приватних ринків там де недосконалість ринку може спричинити неефективне виробництво та/або споживання;



2) забезпечення «необхідної» кількості певних суспільних благ і послуг, які приватні ринки не продукують взагалі або не в змозі виробити у відповідній кількості [2; с.598-599].

У економічній літературі регуляторна діяльність держави широко обґрунтовується необхідністю вирішення проблем, що викликані недосконалістю ринкового механізму. Такий підхід, на наш погляд, є виправданим й у сфері регулювання еколого-економічних відносин. Відправною точкою є загальновідоме твердження про те, що на практиці неможливо досягти загального оптимуму Парето [3]. Оскільки недосконалість ринкового механізму та їх негативні наслідки також стосуються використання, охорони й забруднення природного середовища, то, природно, визнається і необхідність регулювання еколого-економічних відносин, у тому числі шляхом формування ефективної державної екологічної політики.

Метою державної екологічної політики є досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем [4].

Основними завданнями екологічної політики є створення правових, соціально-економічних і політичних умов для стабільного розвитку і життєдіяльності суспільства в умовах складної екологічної ситуації [5; с.9].

Таким чином, основні цілі екологічної політики мають, на наш погляд, серед іншого включати:

1) виявлення та усунення вад ринку у сфері охорони навколишнього середовища й управління природними ресурсами, а також наслідків цих вад;

2) модифікацію ринкового механізму таким чином щоб він міг виявляти соціальні переваги бажаного стану навколишнього середовища та функціонувати як метод розподілу, в тому числі між нинішнім та майбутніми поколіннями, обмежених ресурсів за різними напрямками використання в умовах збереження та раціонального використання навколишнього середовища.

У контексті нової інституційної економіки проблеми, пов'язані з державною регулятивною діяльністю та роллю груп інтересів у регулюванні еколого-економічних відносин, можна вивчати на основі теорій суспільного вибору та теорій регулювання з широким посиленням на економічні концепції груп інтересів. Економічна теорія регулювання виходить з того, що регулювання, в тому числі й екологічне, є специфічним товаром, а його формування є результатом гри між суб'єктами та групами

інтересів і законодавчими органами, які прагнуть максимізувати власні вигоди в результаті регуляторних рішень, які їм сприяють.

Загальною рисою всіх економічних теорій регулювання є припущення про необхідність підтримки державою координуючої ролі ринку. Звідси випливає що:

- держава має право примусу;
- усі суб'єкти еколого-економічних відносин, включаючи політиків, законодавців і посадових осіб регуляторних установ, діють раціонально та максимізують свою функцію корисності;
- політики керуються насамперед критерієм отримання та/або збереження влади. Групи інтересів конкурують між собою, пропонуючи їм підтримку або гроші для проведення виборчої кампанії. Політики обирають найвигідніші пропозиції і у разі перемоги на виборах пропонують їм очікувані норми;
- екологічні норми зазвичай більш сприятливі для виробників, ніж для споживачів. Основні причини цього такі: потенційні вигоди, які можна отримати від споживання, можуть бути великими в абсолютному вимірі, але індивідуальні вигоди невеликі. Крім того, через велику чисельність цієї соціальної групи споживачам важко визначитись у своїх уподобаннях щодо предмета та форм регулювання.

Таким чином, обґрунтування необхідності регулювання еколого-економічних відносин може спиратися на нормативну та економічну теорії регулювання, які виникли на основі нової інституційної економіки. Спільною рисою всіх теорій регулювання є припущення, що допомога держави в координаційній ролі ринку необхідна також у сфері еколого-економічних відносин. Нормативна теорія регулювання обґрунтовує необхідність регулювання ринків недосконалістю ринкового механізму. Економічна теорія регулювання розглядає державне регулювання як специфічний ринок послуг регулювання у сфері еколого-економічних відносин. Цей ринок виникає, щоб задовольнити очікування різних груп інтересів, політиків, державних службовців, компаній, які вимагають таких правил, регулюючих органів і споживачів. Екологічні норми є результатом гри інтересів між суб'єктами, які вимагають регулювання та пропозицією, при цьому кожен суб'єкт зацікавлений у максимізації своїх власних вигод.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зайцева Л. О. Складові концепції сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7401> (дата звернення: 09.09.2024). DOI: [10.32702/2307-2105-2019.11.55](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.11.55)
2. Managerial Economics, 9th Edition. William F. Samuelson, Stephen G. Marks, Jay L. Zagorsky. 2021 560 Pages.



3. Аркойя Е. Що таке Оптимум Парето і для чого він зараз використовується? URL: <https://www.economiafinanzas.com/uk/%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80/incarni-arcoya/> (дата звернення: 09.09.2024).
4. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Закон України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 09.09.2024).
5. Матвійчук В. К., Чугасенко Ю.О., Савенков О.І. Екологічна політика в системі державного управління національним господарством : Монографія. – К.: Національна академія управління, 2013. – 198 с.